

YÛKOKU RITES D'AMOUR ET DE MORT

Yukio Mishima (Shinji Takeyama), Yoshiko Tsuruoka (Reiko)
Regie : Yukio Mishima & Masaki Domoto
Fotografie : Kimio Watanabe

Editions Montparnasse 2008

"Au plus profond d'eux-mêmes, les Japonais pensent que l'extase de l'amour s'identifie à celle de la mort dans le suicide, et plus particulièrement dans le sacrifice volontairement consenti pour la justice sacrée."

Yukio Mishima

De Japanse schrijver Yukio Mishima realiseerde tijdens zijn leven één film: de verfilming van zijn novelle *Rouw om het vaderland*. Mishima schreef het script, regisseerde en speelde de hoofdrol in het verhaal, gebaseerd op een historisch gegeven, van een jonge legerofficier die samen met zijn bruid in 1936 seppuku pleegt als gebaar van loyaliteit tegenover zijn medeofficieren die een staatsgreep probeerden te plegen met als doel de keizer weer aan te stellen als waarachtig hoofd van de natie. Het verhaal en film zijn een lang uitgesponnen fysieke beschrijving van het ritueel van seppuku en de aantrekkelijkheid van twee jonge mensen die de dood opzoeken en de sensualiteit van een scherp mes dat een gave huid doorsnijdt.

Het bijzondere aan deze film uit 1966 is dat behalve het feit dat de soundtrack van Richard Wagner afkomstig is, de film kan worden gezien als een generale repetitie van Mishima's zelfmoord, 4 jaar later op 25 november 1970. Die ochtend arriveerde hij met enkele afgevaardigden van de door hem opgericht paramilitaire organisatie 'Het Schildgenootschap' (Tate no kai) bij het hoofdkwartier van de Japanse Zelfverdedigingsmacht voor een afspraak met de bevelvoerder. De generaal werd gegijzeld, de achthonderd boze soldaten vanaf een balkon toegesproken en opgeroepen tot nieuwe dienstbaarheid aan de keizer. Het is mogelijk dat niemand Mishima in het gejoel kon verstaan en de soldaten reageerden gedesinteresseerd. In het kantoor van de generaal sneed Mishima vervolgens met een dolk zijn buik open en liet zich onthoofden. Zijn naaste adjudant en minnaar deed hetzelfde.

Sindsdien is Mishima in Japan nogal een omstreden figuur. Een mythomaan, een groot literair talent, maar ook object van fetisjisme, een genante poseur die weinig meer gelezen wordt. Toch wordt op dit moment zijn verzameld werk opnieuw uitgebracht.

De jonge Mishima had een zwak gestel en er zou bij hem ten onrechte tuberculose zijn vastgesteld waardoor hij – zeer tegen zijn zin zoals hij achteraf te kennen gaf - vrijgesteld werd van militaire dienstplicht tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door fanatieke beoefening van karate, kendo en bodybuilding veranderde hij van een zwakke knaap in een potige kerel met een homo-erotische uitstra-

ling en een masochistische belangstelling. Mishima was gehuwd, had twee kinderen maar onderhield ook homofiele relaties. Niettegenstaande het in de film om de dubbele zelfmoord van een hetero-koppel gaat, is de homo-erotische ondertoon in de film manifest aanwezig. De film staat ook aan het begin van een lange reeks van fotoseries die Mishima orkestreerde en waarin hij allerhande poses aanneemt: als Sint Sebastiaan doorboord met pijlen en vastgebonden aan een boom, als leernicht met een motor, als naakte samoerai in de sneeuw, als willig slachtoffer van erotisch sadisme, als gangster, als soldaat van een operetteleger voor de keizer.

In zijn belangrijkste essay *Bunka beiron* (*Een verdediging van cultuur*) toont hij zich ultra-conservatief en beargumenteert hij dat de keizer van Japan de bron is van de Japanse cultuur en vormt hij zijn eigen privé-leger om

de Keizer te beschermen. Hij verzet zich tegen de "verwestersing" en teloorgang van oude Japanse waarden en vindt dat het ethos en de oude erecode van de samoe-rai moet worden hersteld, inclusief de eervolle zelfdoding. Zijn belangrijkste roman *Het Gouden Paviljoen* werd door Kon Ichikawa verfilmd in 1958 als *Enjo* ('*Conflagration*'). Het gaat over een monnik die in Kyoto een tempel in brand steekt om deze te behoeden voor de hordes toeristen en morele degradatie.

Het officiële Japan zat met de zelfmoord van Mishima zeer verveeld. Ze reet de wonde open van de nog enigszins vers in het geheugen liggende oorlogsherinnering met zijn smadelijke nederlaag en dreigde de diplomatieke betrekkingen met de Verenigde Staten te schaden. Terwijl de mythe van de schrijver na zijn dood in het Westen gestaag toenam, ondermeer door de hogervermelde fotosessies waarin hij zijn lichaam als kunstwerk opvoerde, werd hij in Japan meer en meer tot een taboe. In die context en met de bedoeling de respectabiliteit van de familie te vrijwaren, liet Mishima's weduwe alle kopieën van de film vernietigen. Veertig jaar lang was de film, die bij zijn introductie in 1966 een groot succes had gekend, onvindbaar. Totdat in 2005 een negatief ontdekt werd in een theedoos, verborgen in één van de woningen van de schrijver. Zijn zoon gaf toestemming om de film te commercialiseren. Bij Editions Montparnasse verscheen hij onlangs op dvd samen met een interview met de schrijver.

Liefde en wreedheid, de onlosmakelijkheid van schoonheid en dood, de hang naar een vooral gefantaseerde oude sociale orde, de theatraliteit van het hele scenario en de poseerkunst van de dandy. Het zijn allemaal thema's die in het werk van Mishima terugkomen en ook een rol spelen in de film. In deze geësthetiseerde, rituele sadistische fantasie toont Mishima dat van pijn dramatisch theater gemaakt kan worden.

De muziek van *Tristan und Isolde*, Wagners onmiskenbare celebratie van eros en thanatos, past naadloos bij die ceremoniële overgave aan de liefde en vervolgens aan de dood. Het zijn orkestrale fragmenten, voornamelijk afkomstig uit het tweede bedrijf, die aan mekaar zijn geplakt tot een soundtrack en teruggaan op een 78-toeren opname van Leopold Stokowski uit 1936, het jaar waarin de film speelt.

Stilistisch is de film schatplichtig aan het Nô-theater. De ogen van de luitenant zijn steeds bedekt door de klep van zijn pet alsof het een masker betreft. Nô is ook terug te vinden in de economie van de gebaren, in de pathos die voortdurend in bedwang wordt gehouden, abstractie maakt van de psychologie en zich aan een vormelijke schoonheid overgeeft waardoor hij zijn eigen unieke plaats heeft verworven in de cinematografische kunst van de 20^e eeuw.

(Jos Hermans)